

574–089–X

3. Економічна енциклопедія: у трьох томах. Т.3 / Редкол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр «Академія», 2002. – 952 с. ISBN 966-580-145-7 (Т. 3).

4. Europejska Karta Małych Przedsiębiorstw Wybor dobrych praktyk na 2008 rok Luksemburg: Urząd Oficjalnych Publikacji Wspólnot Europejskich, 2008. – 52 s. ISBN 978-92-79-08463-8

5. Europejska Karta Małych Przedsiębiorstw Wybór dobrych praktyk na 2007 rok Luksemburg: Urząd Oficjalnych Publikacji Wspólnot Europejskich, 2007. – 56 s. ISBN 92-79-03529-0

6. Сравнительный анализ систем и инструментов поддержки малого предпринимательства в пяти странах. – Нижний Новгород, 2006. – 60 с.

7. Методические рекомендации по разработке региональных программ поддержки малого предпринимательства / [Т.А. Алимова, А.В. Авилова, Т.Н. Береза и др.]; Научный руководитель исследования В.В. Голикова. – М.: Институт стратегического анализа и развития предпринимательства, 1997. – 26 с.

Annotation. The article reviews the main activities of the state for sustainable business development and experience of regulation of small businesses in Western countries.

Key words: entrepreneurship, small business, economic and legal instruments, rural areas.

УДК 316.422:331.25

*Стрельбіцький П.А., к.е.н., доцент, завідувач
кафедри управління персоналом і туризму ;*

*Стрельбіцька О.П., асистент кафедри управління
персоналом і туризму*

НАКОПИЧУВАЛЬНА ПЕНСІЙНА СИСТЕМА: ЗАГРОЗИ ТА РИЗИКИ

Проаналізовано перелік традиційних та новітніх загроз нинішній пенсійній системі та сформульовано загрози соціальної та економічної безпеці, що генеруються дореформеною та майбутньою реформованою пенсійною системою.

Ключові слова: накопичувальна пенсійна система, пенсійний фонд, інвестування, ризики, загрози.

Постановка проблеми. В Україні нині активно обговорюються питання щодо прискорення запровадження обов'язкової накопичувальної пенсійної системи, яка на думку політиків і високопосадовців, дозволить вирішити проблеми в пенсійному забезпеченні, підвищити рівень пенсій, покращити рівень сплати внесків до пенсійної системи і значно вивести з тіні заробітну плату і зайнятість, а також вбачають у накопичувальній системі великий інвестиційний ресурс для економіки країни.

Будь-яке реформування, особливо такої соціально чутливої сфери як пенсійна, неодмінно тягне за собою підвищення ризиків та загроз тим чи іншим аспектам суспільного буття. Отже, вони потребують детального вивчення, аналізу й каталогізації. Наявність каталогу ризиків дозволить не лише структурувати їх, а й визначити способи зниження їх негативного впливу, знешкодження наслідків та запобігання їх появі у майбутньому.

Виклад основного матеріалу. Законом України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» [1] (далі — Закон) передбачено, що накопичувальну систему загальнообов'язкового державного пенсійного страхування — другий рівень пенсійної системи планується запровадити в Україні «починаючи з року, в якому буде забезпечено бездефіцитність бюджету Пенсійного фонду України». Потрібно зазначити, що, запроваджуючи обов'язкові накопичувальні пенсійні системи, інші країни ставили за мету: зменшити вплив демографічних змін на пенсійну систему; стимулювати громадян самостійно впливати на розмір майбутньої пенсії та більше сподіватись на себе, ніж на державу; збільшити норми заощаджень населення в країні та забезпечити економіку додатковим внутрішнім фінансовим ресурсом.

Другий рівень передбачає можливість молодим особам накопичувати кошти на майбутню пенсію. Учасниками другого рівня будуть особи, не старші за 35 років. Така система дозволить урізноманітнити джерела одержання особою доходів у старості та залучити додаткові інвестиційні ресурси в економіку держави. Кожна особа, яка братиме участь у другому рівні,

сплачуватиме обов'язкові пенсійні внески на свій індивідуальний пенсійний рахунок. Такі кошти будуть власністю учасника другого рівня та використовуватимуться для проведення йому пенсійної виплати, а в разі його смерті — будуть успадковані, а не підуть на виплату пенсії іншим платникам внесків, як у солідарній системі, де немає можливості успадкування пенсійних коштів.

На другому рівні пенсійної системи для акумулювання пенсійних коштів учасників передбачається створення Накопичувального пенсійного фонду, адміністрування якого здійснюватиме Пенсійний фонд України.

Розміри внесків до другого рівня становитимуть у перший рік запровадження 2%, а згодом щороку підвищуватимуться на 1% та протягом наступних п'яти років мають досягти 7%. З метою компенсації збільшення розмірів пенсійних внесків у зв'язку із запровадженням другого рівня передбачається, що працівникам буде підвищено заробітну плату, щоб вона була не меншою ніж до запровадження таких внесків. Розмір пенсійного внеску роботодавців до солідарної системи (нині — 33,2%), що входить до складу єдиного внеску, буде зменшений. Таке зменшення відбуватиметься поступово, починаючи з року запровадження сплати внесків до Накопичувального пенсійного фонду, та через п'ять років розмір внеску роботодавців дорівнюватиме 28,2% фонду оплати праці.

За прогнозами Міністерства соціальної політики України, якщо другий рівень буде запроваджено у 2013 р., то вже в перший рік після його запровадження в Накопичувальному фонді буде акумульовано приблизно 3,3 млрд. грн., у наступному році — 6 млрд, а через п'ять років — більш як 27 млрд. грн.[2]. З кожним роком сума пенсійних коштів поступово зростатиме. Ці кошти стануть внутрішнім джерелом інвестицій в економіку, що стимулюватиме її розвиток та зростання.

У Законі визначено, що за зберігання пенсійних активів другого рівня відповідатиме зберігач, а інвестування пенсійних активів здійснюватимуть приватні компанії з управління активами. І зберігача, і компанії з управління

активами будуть обирати за конкурсом. Це дозволить обрати найкращий банк для зберігання пенсійних активів та найкращі компанії з управління активами, які мають відповідний досвід та фахівців належної кваліфікації. Приблизно підраховано, щоб інвестування пенсійних коштів було ефективним, потрібно, щоб інвестиційний дохід від інвестування пенсійних активів щонайменше як на 2% перевищував рівень інфляції за рік. Для того, щоб мінімізувати інвестиційні ризики, потрібно забезпечити диверсифікацію фінансових інструментів, у які інвестуватимуться пенсійні активи. Законом передбачено вимоги до такого інвестування та обсяги інвестування у певні види фінансових інструментів (див. табл. 1).

Законодавчо визначено, що пенсійні активи мають бути відокремлені від активів юридичних осіб, які надають послуги Накопичувальному пенсійному фонду. Також пенсійні активи не можуть включатися до ліквідаційної маси в разі банкрутства чи бути предметом застави, до них не може бути застосовано будь-яке стягнення або конфіскація. Виконання сукупності норм, передбачених законодавством, є дуже важливим для забезпечення збереження коштів учасників другого рівня.

Таблиця 1.

Обмеження інвестицій пенсійних активів у різні види фінансових інструментів на другому рівні	
Фінансові інструменти	Обсяги інвестування, %
Грошові кошти на банківських депозитних рахунках і в ощадних у сертифікатах банків	не більш як 50; не більш як 10 у зобов'язаннях одного банку, не менш ніж у трьох комерційних банках
Державні цінні папери	не більше як 50
Облігації місцевих позик	не більше як 10
Облігації підприємств резидентів	не більше як 40
Акції українських емітентів	не більше як 40
Іпотечні облігації українських емітентів	не більше як 40
Цінні папери іноземних держав	не більше як 20 (не більше як 10 у цінні папери однієї іноземної держави)
Цінні папери іноземних емітентів	не більше як 20
Цінні папери одного емітента	не більше як 5 загальної вартості та не більше як 10 у цінних паперах одного емітента
Інші активи не заборонені Законом	не більше як 5

Структура загроз реформованої пенсійної системи визначається її

майбутньою парадигмою, в першу чергу, співіснуванням розподільчої та накопичувальної складових. Наявність останньої визначає чотири чинники, які докорінним чином впливатимуть на стан пенсійної системи та безпеки держави.

По-перше, це довготривалість процесу накопичень. Він відбуватиметься, за винятком перехідного періоду, протягом усього трудового життя людини, тобто в середньому 40 років.

По-друге, наявність інвестиційної діяльності, яка є обов'язковим атрибутом накопичувальної системи. Накопичені кошти можуть й повинні бути інвестовані в певні класи та види активів. Головною метою такого інвестування слід вважати збереження пенсійних накопичень. Другою метою вважається формування довгострокового відносно дешевого інвестиційного ресурсу для потреб прискореного розвитку вітчизняної економіки.

В будь-якому випадку таке інвестування за своєю економічною природою завжди пов'язане з ризиком.

По-третьє, вплив на рівень національних заощаджень. За своєю економічною суттю індивідуальні пенсійні накопичення можна розцінювати як відкладений попит, оскільки принциповою особливістю системи є неможливість вилучення накопичень до настання пенсійного віку.

По-четверте, механізм виплати пенсій з накопичувальної системи. В обов'язковому накопичувальному компоненті трирівневої пенсійної системи законодавство передбачає отримання двох видів пенсій – одноразової виплати та довічної пенсії. Причому остання розглядається як основна. Вона виплачуватиметься за рахунок придбання пенсіонером ануїтету у відповідного провайдера – страхової компанії, що матиме ліцензію на цей вид діяльності. Насамкінець, збільшення ролі недержавних фінансових інститутів, за активної участі яких функціонуватиме накопичувальна система.

Якщо облік та адміністрування пенсійних внесків покладаються на Накопичувальний фонд (принаймні протягом перших двох років функціонування системи), який по суті є органом державного управління, то інвестиційна діяльність та облік прав власності на пенсійні активи

покладаються на приватні фінансові установи – компанії з управління активами та зберігачів.

Крім того, після двох років функціонування системи громадяни за бажанням матимуть змогу перевести власні накопичення від Накопичувального фонду до приватного адміністратора.

Запровадження системи II рівня стане ще одним серйозним випробуванням соціально-економічного стану країни. Вплив такого запровадження наразі доволі важко оцінити, оскільки він може мати як позитивний, так й негативний характер.

Висновки. 1. Пенсійна система в її нинішньому стані є потенційним джерелом загроз у соціальній та економічній сферах. Консервація нинішнього стану системи лише підсилює ці загрози та через певний відносно невеликий проміжок часу змінить їхній статус з небезпечного на критичний.

2. Запровадження системи II рівня за певних умов здатне нейтралізувати ці загрози (принаймні, більшість з них) або, як мінімум, знизити їх гостроту.

3. Разом з тим система II рівня в силу власної парадигми може стати додатковим джерелом загроз в соціальній та економічній сферах. Отже, перед науковцями, урядовцями та спеціалістами постає задача розробки та запровадження системи заходів, що нейтралізуватимуть, чи, принаймні, мінімізуватимуть вплив новітніх ризиків реформованої системи.

4. Такі заходи повинні бути спрямовані за межі пенсійної системи, переважно на забезпечення макроекономічної стабільності, зокрема інфляції, відновлення внутрішнього виробництва, реформування ринку праці та інституту заробітної плати та розвиток фінансового ринку.

5. Окрему загрозу реформованій пенсійній системі становитимуть майбутні глобальні та локальні фінансові кризи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» від 08.07.2011 №3668-VI // Голос України, 2011, 09, 13.09.2011 N 169

2. Офіційний сайт Міністерства соціальної політики України.

http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/category?cat_id=141684

***Annotation.** The article were analyzed the list of traditional and new threats to the current pension system and formulated the threat of social and economic security, generated pre-reform and the future reformed pension system.*

***Key words:** funded pension system, pension fund, investment, risks, threats.*